عابدان آمد گنج دوم بهره زاهدان گشت گنج ثالث قسمت خایفان افتاد گنج رابع ذخیره متوکلان افتاد گنج خامس نصیب طالبان آمد
گنج سادس پس حصه آشنایان شد گنج سابع بخشش پاکان داد و باز هر یک از ینها مشتمل بر صد هزار گنج است از کنوز سعادت سرمدی
مثنوی بر نقود حقایق ازلی ابدی و تا کس مفتاح این گنجها که عبارت از صفای جان و دل و فنای تعلقات آب و گل است بدست نیاید از
مکنونات این خزاین و مخزونات این دفاین جز نام بهره ندارد بیت ای پسر در ملک معنی گنجهاست ؛ لیک با آن گنجها یک اژدهاست ؛
گرد آتش فشان زهر بار ؛ میر ماند طالبان زان دیار ؛ گنج خواهی اژدها را دور کن ؛ جان خود را از هوا مهجور کن ؛ اژدها چون رفت
گنج آمد پدید ؛ بی فنا در گنج کی خواهی رسید ؛ این فنا چون گنج نقد است ای فتی ؛ بی فنا ناید بکف نقد بقا نکته ثالثه در بیان نزول
ام القرآن و ذکر سبب و محل آن بدانکه اول سورتی که بتمامی شرف نزول ارزانی فرمود این سوره گرامی و دیباچه سامی بوده و از زد
صورت و روزنامه نسخت و نه منسوخ اما از راه جامعیت معنی او مشتمل است بر ناسخ و منسوخ امام قاری رحمه الله که آنچه جمعی برآنند
که فاتحه از جهت جمعیت ناسخ و منسوخ اشتمال دارد مراد ایشان ناسخ و منسوخ است نه نفس آن چه صراط الذین انعمت علیهم ناسخ است
و مراد از بعض آخرین منسوخ و ذکر این بهره در فاتحه هست نه آنکه بعضی ازین کلام ناسخ باشد و بعضی را در تفسیر قاری آورده
که فاتحه وقتی فرود آمد که نماز فرض شد پس سبب نزول آن فرضیت صلوة باشد و این سخن دلیلست بر آنکه این سورت در مکه نازل شده
و از مرتضی علی علیه السلام منقولست که نَزَلَ فاتحةُ الکتاب بمکة من کنزٍ تحتَ العرش و آیه وَلَقَدْ آتَیْنَاکَ سَبْعًا مِنَ الْمَثَانِی
که در سوره حجر مذکور است و او باتفاق مکیست هم بر همین معنی دلالت میکند بر آن قول که مراد از سبع المثانی فاتحه باشد و امام واحدی
رحمه الله در اسباب نزول آورده که از اوایل آنچه بمکه فرود آمده سوره فاتحه است و از عطا رحمه الله علیه پرسیدند که سوره فاتحه
کجا نزول شد فرمود که در شهر مکه روز جمعه و وقت نزول هفتاد هزار فرشته با او بودند بجهة تکریم و تعظیم و از اینجا تفسیر همین جا
رفته که این سوره مدنیست و بزرگان گفته اند که این قول از مجاهد سهوی بوده و امام ابو نصر قشیری در ترجمه اسباب نزول آورده که
اعتقاد مجاهد درین قول برآنست که در مدینه بوقتی که نماز از خصت حضور جماعه بود یکی از صالحان انصار که بر محافظت اوقات نماز مواظبت
نمودی و اقامت جماعت را بموافقت صحابه کرام رضی الله عنهم از غنیمات ایام شمردی در نماز بامداد بشنید مجاهد اقتدا کرده بود تا آنحضرت
در نماز سوره حجر میخواند چون قرائت بدین آیه منتهی شد که لَهَا سَبْعَةُ أَبْوَابٍ یعنی دوزخ را هفت در است و هر دری برای جمعی معین است
آن ضعیف طاقت استماع آن وعید نیاورد نعره بزد و بیهوش افتاد حضرت رسول صلعم بعد از اتمام نماز از روی شفقت بر سر آن عزیز
رسید و از سر حال آن عاجز پرسید زن زبان نیاز بگشاد و گفت یا رسول الله مرا هیبت این آیه از پای درآورد و خوف آن اژدهای
هفت سر که در دوزخ دهان باز کرده اند بر خاطر باطن من مستولی شد اکنون از حضرت تو که مفتی مدرسه شریعت و قاضی محکمه دین و ملتی
توقع میکنم و اگر هفت غلام چشم در که هر یک از ایشان روزی چند هم مقاطعه میدهند برای رضای خدا آزاد کنم هیچ دری از آن دارد
که مرا از آن زندان عقوبت و وحشت آباد مذلت آزاد کنند سید عالم صلی الله علیه و آله و سلم بار آن غم از دل وی بر داشت و بر قباله
آزادی وی ازین هفت زندان بسجل شهادت ثبت فرمود جمعی از صحابه بعد از استماع بشارت آزادی انصاری بگریه درآمدند و گفتند

ای نغمت

بیت ای نغمت راحت جان همه ؛ وز کرمت خط امان همه ؛ این زن با نزار کرده بند کان خط آزادی از خطر نیران
یافت کسی که استطاعت داشتن بنده نباشد دولت آزاد شدن چون یابد و بچه وسیله اعتاق سعادت آزادی از دوزخ چگونه اتفاق
افتد سید عالم صلی الله علیه و آله و سلم درین باب متفکر شده آفریدگار عالم سوره فاتحه را بنو فرستاد و حضرت روح الامین از حضرت رب
العالمین را مژده داد که این هفت آیه فاتحه برای امان از هفت در که نیران فرود آمده که هر که آیتی ازین سوره بخواند دری از آن
درکات بروی بسته گردد پس مجاهد این خبر را پسند ساخته میگوید که فاتحه بمدینه فرود آمد علما این نقل را درست میدانند اما نزول فاتحه
در یکجا قایل نیستند و قول ایشان آنست که جبرئیل درین وقت که فرود آمد از فضیلت این سوره خبر داد و قبل ازین سوره نازل شده
بود اما فضل تلاوت او را بدین مراتب نمیدانستند که سبب آزادی از درکات دوزخ تواند شد بر مجاهد این سخن را جهت شده اند
که تمامی افعال و اقوال حضرت رسالت صلعم بر افضل احوال اکمل صور وقوع یافته کمال شوان بود که آن حضرت سیزده سال پیوسته
در مکه نماز بی فاتحه گذارده باشد و همچنین پس از صحابه و تابعین بدین قایل نیستند امام قرطبی از رسول صلعم نقل میکند و از تفسیر امام
ابو اللیث آورده که بعضی از فاتحه بمکه فرود آمده و بعضی بمدینه و این سخن خالی از اشکالی نیست و در کتاب تحقیق المقامات آورده
که فاتحه هم بمکه فرود آمده و هم بمدینه و صاحب کشاف هم برین رفته و شارح کشاف هم فرموده که فایده نزول سورتی کرّت بعد کرّت
زیادتی تاکید و تقریر خواهد بود و اهتمام بشأن قرائت و فهم مبلغ آن چنانچه مثلا کسی دو نوبت یا زیادت یک سخن را تکرار کند
مرادش آنست که در دل سامع قرار گرفته معنی او نزد آن مقرر گردد و ازینجا گویند مکرر قرر و در تفسیر موجز آورده که نزول فاتحه
دو بار از خصایص وست و دلیل تفضیلش بر باقی سور در تفسیر خواجه پارسا مذکور است که فاتحه بمکه فرود آمده در وقتی که نماز
فرض شد و بمدینه فرود آمد در هنگامی که قبله از بیت المقدس بجانب کعبه تحویل یافت و این سخن بغایت تمامست جهة آنکه چون
یکی از فرایض نماز که قبله بود که سمت تغییر یافت شاید که بر بعضی از خواطر خطور نموده باشد که قرائت نیز در فریضه دیگر است تبدیل
خواهد یافت ایزد تعالی و تقدس کرّتی دیگر سوره فاتحه منزل گردانید تا معلوم گردد که قرائت بدستور سابق بر قرار خود است
و سبب دو بار نازل شدن این باشد که نماز بی فاتحه صحیح و کامل نیست و مقرر است که بر نوبتی که نور او بر حضرت رسالت
فرود آمد دل مبارکش را در معنی آن سری دیگر دست داد بلکه بهر کرّتی که آنحضرت تلاوت میفرمود ایشان را فهم دیگر روی مینمود
جمال فاتحه بر دیده بصیرت آن نور باصره اولوالابصار بشکلی دیگر جلوه مینمود رباعی در دیده و دل جلوه گرت می بینم ؛ هر لحظه بشکل دیگرت
می بینم ؛ هر بار که بر طرف چمن میگذری ؛ از بار دگر تازه ترت می بینم ؛ و آنگاه این سورت را جبرئیل علیه السلام فرود آورده و دیو فرشته دیگر همراه
کرده اند اما در تفسیر قرطبی از ابن عطیه نقل فرموده که بعضی علما گمان برده اند که جبرئیل علیه السلام فاتحه را فرود نیاورده و دلیل ایشان حدیث امام
مسلمست رحمه الله که از ابن عباس رضی الله عنه نقل کرده که جبرئیل فاتحه را نزد حضرت رسالت پناه صلعم نشسته بود ناگاه آواز لطیف از جانب
فلک سابع بایشان رسید جبرئیل علیه السلام سر بر داشت گفت یا نبی الله امروز دری از درهای آسمان مفتوح شد که از ابتدای آفرینش سموات
تا امروز هرگز افتتاح نیافته بود آنگه ملکی فرود آمد جبرئیل فرمود که ای سید این فرشته ایست که هرگز او مقصد صدق

Copyright © King Saud University

Created with PDFsharp 1.2.1269-g (www.pdfsharp.com)